

HANDSCHRIFTEN

berustende in de

GOUDSE LIBRYE

door

PATER DALMATIUS VAN HEEL. O.F.M.

Uitgave

Goudse Librye - Oosthaven 9 - Gouda

1949

HANDSCHRIFTEN
BERUSTENDE IN DE GOUDSE LIBRYE

Toen de Hervormingsgezinden in Gouda de overhand kregen, verbood men de uitoefening van de Katholieke godsdienst en werden de kloosters opgeheven. De gebouwen kwamen aan de Stad, terwijl de overige goederen, dus ook de bibliotheken aan de Staten kwamen. Men liet echter de kloosterlingen in het bezit hunner boeken, waaronder verschillende kostbare handschriften waren.

De boeken en handschriften van het St. Margaretaklooster, waarvan Meinsma ons in zijn boek: *Middeleeuwsche Bibliotheken* een lijst heeft gepubliceerd, zijn waarschijnlijk bij de plundering van Lumey in 1573 vernield, maar de boeken en handschriften, welke in het bezit waren van Harman Jansz. Bly en van Cornelis Adriaansz. Diephorst, beide kanunniken van het Regulierenklooster te Steyn en van de Collaciebroeders, zijn later gekomen in de boekerij der St. Janskerk. Het grootste gedeelte der handschriften is verdwenen, men stelde niet veel prijs meer op die „Paepsche boeken”. Blijkens een aantekening op de inventaris van 1637 werden vele werken der Goudse Librye, waaronder alle missalen en tal van liturgische boeken naar Amsterdam gezonden om daar op een auctie verkocht te worden. Ook werden er boeken voor scheurpapier verkocht. Een van de aantekeningen op de inventaris luidt: „Is volgens bericht voor sceurpapier nae den apotheker gegaen”. Van de vele kostbare handschriften der Goudse kloosterbibliotheken zijn slechts weinige op de Goudse Librye aanwezig, maar deze weinige zijn belangrijk genoeg om er meerdere bekendheid aan te geven. Vandaar dat wij gemeend hebben een uitvoerige catalogus van de thans aanwezige handschriften in de Goudse Librye te moeten vervaardigen, ten einde meer aandacht te vestigen op- en grotere belangstelling te wekken voor die zeldzame schatten.

Gouda, Juni 1949.

Aangehaalde werken.

- Bijdragen en Mededelingen van het Hist. Genootschap in Utrecht.
Campbell, M. F. A. G. Annales de la typographie néerlandaise au
XVe siècle. La Haye, 1874. Met supplement 1—4.
De Katholieke Encyclopedie.
Kruitwagen B., Catalogus van de handschriften en boeken van het
Bisschappelijk Museum in Haarlem. Amst. 1913.
Lieftinck G. J., Codices 168—306 Societatis cui nomen Maat-
schappij der Nederlandsche Letterkunde, Leiden 1948.
Laan K. ter, Woordenboek der vaderlandse Geschiedenis. 'sGrav.
1939.
Meertens Dr. Maria, De Godsvrucht in de Nederlanden. Utr. 1934.
Meinsma K. O., Middeleeuwsche Bibliotheken, Zutphen 1903.
Nederl. Archief voor Kerkgeschiedenis.
Nederl. Archief voor Kerkelijke Geschiedenis.
Preger, Geschichte der deutschen Mystiek.
Sbaralea, Scriptores Ordinis Minorum.
Tiele P. A., Catalogus codicum manuscriptorum bibliothecae Uni-
versitatis Rheno-Trajectinae. Trajecti ad Mosam 1887.
Vermaseren B. A., De Katholieke Nederlandsche Geschied-
schrijving in de XVIe en XVIIe eeuw over de opstand. Maas-
tricht 1941.
Waddingus L., Scriptores Ordinis Minorum. Romae 1908.
Walvis Ign., Beschrijving der stad Gouda. 1714.
Wijnperse Zr. Hildegard, De Dietse vertaling van Suso's horo-
logium aeternae sapientiae. Gron., Den Haag, 1926.

HEINRICH SUSO

DAT ORLOY DER EWIGHER WYSHEIT.

In perk. band 172 perk. bladen (genummerd door latere hand, met inkt 1—204, met potlood bl. 205—344), in gr. kwarto, vóór en achter 3 bl. papier; mooi regelmatig schrift in 2 kolommen, op iedere bladzijde 31 met inkt getrokken lijnen. De hoofdletters en opschriften in rood. Op bl. 343: „Gheyndet op sinte lucas (18 October) des Ewangelisten dach na vesperen Int iaer o(n)s heren dusent drie ho(n)dert ende vijf en(de) twintich (1425?). Hier onder staat met rode lijn doorstreept: Zoete ihs ontf(er)me onser. Onder aan de bladzijde: Jhesus Maria: myser(er)e nostri.

Bl. 1—9 Proloog.

Bl. 9—10 Tafel.

Bl. 10—24 Hoe somighe vutuercoerne ende die voorghecomen sijn va(n) der godliker gracen wond(er)like ghetrect worden tot gode ende sonderlinc wort getrect.

Bl. 24—28 Hoe die passie xpi is ene voergaenster tot godliker bekenninghen ende hoedane forme cristus hadde vutter wreetheit sijnre passien. Dat ander capittel.

Bl. 28—40 Van somighen passien xpi en(de) hoe die ware minnaer he(m) den passien gheliken sel en(de) een vraghe waer om god overmits alsulken door woude v(er)lossen dat m(en)-schelike gheslacht. Dat iij cap.

Bl. 40—53. Hoe die siele die ou(er)mits den sonden horen brudego(m) verloren heeft, hem onder den cruce vijnt ouermits sterke penitencie en(de) ouermits hulpe d(er) passie(n) X(christi). iij cap.

Bl. 53—73. Een becarmen ouer die ghelesschede hette der ynnicheit in alreha(n)de p(er)sonen wiue(n) en(de) manne(n) in desen tiden die xps ouermits sine passie weder roept tot waerre mi(n)ne. Dat vijfde capittel.

Bl. 73—96. Hoedanich die godlike brout is en(de) die ewighe wijsheit enden va(n)der ghedaente hare minnen. Dat seuende capittel (moet zijn 6e capittel).

- Bl. 96—99. Dat die godlike wijsheit minlic is en(de) die oec veruuerlic. Dat seuende capittel.
- Bl. 99—116. Vander stadicheit des visioens der godliker vandin-ghen en(de) hoe hi hem dan houden sel. Dat achte capittel.
- Bl. 117—123. Waer om die godlike wijsheit verhenct dat hare gheminden so menich uodelic bedruet werden. Dat neghende capittel.
- Bl. 123—131. Van den helschen pinen. dat X capittel.
- Bl. 131—142. Vanden hemelsche(n) blijscapen. Dat elfte capittel.
- Bl. 142—156. Verclaringhe van sommighen teghenworpe(n) die in desen voergaenden sijn aft(er) ghelate(n). Dat xii capittel.
- Bl. 156—176. Hoe nutte het is den knechte gods in deser werelt vele tribulacien te liden. Dat xij capittel.
- Bl. 176—186. Hoe nutte het is altoes inder ghedenckenisse te hebben die passie ons heren. Dat viertiende capittel.
- Bl. 186—194. Hoe die ware discipel cristi hem mede figurieren sel den passie cristi. Dat vijftiende capittel.
- Bl. 194—203. Een sonderlinghe lof der heyligher io(n)crouwen marien. Dat xvj capittel.
- Bl. 203—213. Vanden groten rouwe marien dien si hadde inder passien hoors soons. Dat seuentiende capittel.
- Bl. 213. Dit sijn die capittelle des anderen boecs.
- Bl. 213—223. Dat eerste capittel van den andere(n) boeke is va(n)der wonderliker menichuoudich(eit) d(er) lere(n) en(de) der discipule(n).
- Bl. 223—245. Vander alre orbaerlicster lere den sterfliken menschen welke is steruen konne(n). Dat ij cp.
- Bl. 245—255. Ene corte en(de) nutte forma gheestelikes leuens. Dat derde capittel.
- Bl. 255—290. Hoe cristus ynnichlike te ontfanghen is inden heylighen sacramente sijns lichaems. dat iiij cap.
- Bl. 290—291. Een ghebet tott(n) heylige(n) sacramente.
- Bl. 291—309. Hoe die ewighe wijsheit te louen is ghestadelike tot alre tyt vut ald(er) h(er)te(n) en(de) vut ald(er) ziele(n). Dat v cp.
- Bl. 309—318. Onderwisinghe hoe men dese voerghenoemde dinghen trecken sel tot sermoene(n) en(de) tot collacie(n). Dat vj cap.

- Bl. 318—340. Hoe vele ghetrouwer menschen moghen ondertrouwen die godlike wijsheit en(de) hoe si mit somighen daghelixen lichte(n) oefen(n)inghe he(n) gestadelike i(n) hare mi(n)ne he(n) v(er)nuwe(n) sellen, dat vij cap.
- Bl. 340—342. Menigheruoudighe vrucht der godlike benedictien die die discipule der verdienen te ontfanghen vut hare ondertrouwinghe. dat viij cap.

Dat orloy des ewigher wijsheit is een nederlandse overzetting van: *Horologium aeternae sapientiae*, vervaardigd door den Constanzer Dominicaan Heinrich Suso (Zie over hem en zijne werken: *De Katholieke Encyclopedie*, XXII (Amste. 1938), kol. 347—348.

Zuster Hildegarde van de Wijnpersse schreef hierover een proefschrift *De Dietse vertaling van Suso's horologium aeternae sapientiae* (Gron., Den Haag, 1926). Op blz. 21—22 geeft de schrijfster een lijst der handschriften, die in 't Diets vertaalde werken van Suso geheel of fragmentarisch bevatten, waarbij ook het Goudse H.S. genoemd wordt.

Het gebedje in het Goudse H.S. bl. 290—291 vindt men ook in H.S. Bissch. Museum te Haarlem, H.S. n. 64 (Zie Kruitwagen, *Catalogus* blz. 52, n. 64 n. 12). De opschriften in het Goudse H.S. verschillen van die welke Zr. v. d. Wijnperse geeft blz. 118—119.

Dezelfde vertaling komt voor in twee handschriften der Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage n.l. H.S. K 38 (afkomstig van Maeseyk) van het jaar 1435, het bevat alleen het eerste boek. H.S. V 53 bevat beide boeken, maar niet de proloog.

Bovendien bezit de Univ. Bibl. te Amsterdam twee handschriften van dit werk n.l. IV F 4 en IV F 5 en de Maatsch. v. Ned. Letterk. een incompleet handschrift n. 223 fol. 25. Zie G. J. Lieftinck, *Codices 168—360 Societates cui nomen Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde*, Leiden 1948, blz. 37; ook Meertens H.S. 17 fol. 231a.

Zie ook over het werk en den schrijver: Preger, *Geschichte der deutschen Mystik*, Deel II.

Het H.S. is waarschijnlijk afkomstig uit het St. Margarethaklooster te Gouda. In de catalogus van boeken tot dat klooster behorende in H.S. n. 159 wordt genoemd: Item horologium eterne sapientie (Zie: K. O. Meinsma, *Middeleeuwsche Bibliotheken* (Zutphen 1903) blz. 258 n. 9.

Handschrift n. 159.

UITLEGGING DER PSALMEN.

H. S. in folio, perk. band. Op de rug heeft een latere hand met inkt geschreven: *Sermones manuscripti in Psalmos ad ea Augustino, Cassiodoro, Gregorio.*

Bevat 2 bl. papier en 246 perk. bladen.

Midden XVe eeuw, mooi regelmatig schrift, met versierde hoofdletters en de opschriften in rood.

De versierde hoofdletters zijn: Grote letters P (bl. 3 vs.), Q bl. 88 r.), D (bl. 169 r.), Middel grote letters: D (40 r.), D (bl. 62 r.), D (bl. 89 r.), S (bl. 116 vs.), C (bl. 164 r.), D (bl. 187 vs.), B bl. 226 r.). Kleine letters: D (bl. 201 vs.), M (bl. 204 vs.), L (bl. 208 r.), N (bl. 211 r.), M (bl. 214 r.).

Bl. 1 r. met versierde randtekeningen in rood, blauw en groen, op de rechterzijde: een duif, die een banderol in den bek houdt waarop in blauwe letters: *Dona nobis et(er)ne rex gl(ori)e archana sacre sc(ri)pt(ur)e fidel(ite)r i(n)tellig(er)e et p(er) ea tue volu(unta)ti incensant(er) obedire.* Hier achter in bruine kleur het wapen van Gouda.

Bl. 3 vs. randversiering, aan de linkerzijde een banderol, waarop met blauwe inkt: *Ecce elongavi fugiens, mansi in solitudine* (Ps. LIV v 8).

Bl. 1 r. *Incipit prologus de collectario super psalterium.* Opdracht aan Johannes van Arkel, bisschop van Utrecht en Luik: *Patri reverendo dominoque meo carissimo domino Johanni de Arkel dudum ecclesie Traiectensis nunc vero leodiensis episcopo fr. Petrus prior ecclesie Floressiensis indignus premonstratensis ordinis interpretationem sui nominis cum sanctis patribus feliciter optinere precatur carissime.*

Bl. 3. vs. *Ps. Beatus vir qui non abiit etc.* (Psalm 1—xxxvii).

Bl. 62 r. *Incipit tercius nocturnus psalterij, tytilus: Dixi custodiam vias meas* (Psalm xxxvii — L).

Bl. 88 r. *Incipit secunda quinquagena psalterij.*

Bl. 169 r. *Incipit tertia quinquagena psalterij.*

Bl. 245 vs. *Explicit collectarius scriptus per manus septem monia-*

lium s. marie iohannis, geze ysenoudi, ave trici, iacobe gerardi, agache nycolai, marie martini et marie gerardi. finitus anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo quarto (1454) ipso die sancti odulphi (12 Juni) confessoris.

Hierop volgt met een andere hand geschreven: isti sunt libri pertinentes ad librariam conventus sancte margarete in Gouda.

Het handschrift, dat in de Catalogus vermeldt wordt als: catena in Psalmos ex Augustino, Cassiodoro, Gregorio, Glossa ordinaria Hugone et Nicolao de Lyra (blz. 12) is een copie van een uitlegging der Psalmen met verklaringen uit Augustinus, Cassiodorus, Nicolaas van Lyra, Hugo van St. Victor, Hieronymus enz. vervaardigd door Petrus Prior der Nordertijnen te Florennes en opgedragen aan Johan van Arkel, die van 1342—1364 bisschop was van Utrecht en van 1364—1378 bisschop van Luik (Zie: K. ter Laan, *Woordenboek der Vaderlandse Geschiedenis*, blz. 282).

Handschrift n. 932.

MARTIROLOGIUM enz.

Handschrift in perk. band, op de rug met latere hand geschreven: Calendarium Sanctorum, daaronder: Martirológium Romanum; 139 perk bladen (16,5 x 17,5), regelmatig schrift uit laatst XVe eeuw, opschriften rood, hoofdletters blauw en rood, blad 3 met rode randversiering en grote versierde letter C in rood en blauw; blad 83 r. rode randversiering en versierde letter J in rood en blauw; blad 89 r. rode randversiering en kleine versierde hoofdletter J in rood en blauw; blad 95 r. rode randversiering en grote letter N in rood en blauw.

Bl. 1 r. Blanco.

Bl. 1 vs. Prefatio quae in pluribus libris asscribitur Bede super opere martirológij, plures autem ipsarum excerptae dicuntur ex libris beati Augustini.

Bl. 2 r. Epistola seu prefatio Usuardi monachi ad Karolum regem super opere martirológij.

Bl. 2 vs. De arte inveniendi qualiter sit pronuncianda luna, qualibet die secundum numerum superpositum singulis litteris in martirológio et ubi singulis annis littera mutetur.

Bl. 3 vs.—82 vs. Martirológium (het laatste blad ontbreekt).

- Bl. 83 v.—89 vs. Evangelien op de Zondagen.
 Bl. 89 vs.—94 vs. Evangelien op de feesten der Heiligen.
 Bl. 94 vs.—129 vs. Incipit commentarium sancti Hugonis de Sancto Victore super regulam beati patris nostri Augustini Ypponensis episcopi.
 (begin): Nec precepta que subscripta sunt ideo regula appellatur. (Het tractaat is onvolledig, omdat er een blad op het einde ontbreekt).
 Bl. 130 r.—139 vs. Necrologium van het klooster der Regulieren in Steyn. Met latere en verschillende handen geschreven. De maand April ontbreekt (blad niet aanwezig) en op het einde ontbreken twee bladen, zodat het necrologium eindigt met 4 November.

Het Handschrift is afkomstig uit het Klooster der Regulieren te Steyn. Wij maken dit op uit het bijgevoegde necrologium.

Handschrift n. 104.

BIJBEL

met brieven en in inleiding van S. Hieronymus

Handschrift in perk. band (op de rug met latere hand met inkt geschreven: Biblia manuscripta a Genesi ad Nehemiam), 300 bladen (24 x 21.5) met mooi regelmatig schrift in 2 kolommen, XVe eeuw, op met inkt getrokken lijnen, op ieder blad 39 lijnen. Vóór en achter 2 papieren bladen. De opschriften bij tekst en aan het hoofd van ieder blad rood. De kleine hoofdletters rood of blauw. Fijn geteekende hoofdletters bl. 6 r. (F. blauw rood), bl. 35 vs. (N rood blauw), bl. 60 r. (V. rood blauw), bl. 77 vs. (L. rood, blauw, groen), bl. 102 vs. (N. rood, blauw, groen), bl. 124 vs. (T. rood, blauw, groen), bl. 125 r. (E. rood, blauw, groen), bl. 139 vs. (P. rood, blauw, groen), bl. 153 r. (J. rood, blauw), bl. 156 r. (V. rood, bruin, goud), bl. 157 r. (F. rood, blauw, goud), bl. 177 vs. (F. blauw, groen), bl. 205 vs. (E. rood, blauw), bl. 226 vs. (P. rood, blauw), bl. 245 r. (S. rood, blauw), bl. 246 r. (A. rood, blauw, goud), bl. 263 vs. (C. rood, blauw), bl. 286 r. (J. rood, blauw, goud), bl. 263 vs. (C. roos, blauw), bl. 286 r. (J. rood, blauw), bl. 292 r. (V. middel groot, rood, blauw).

Bijzonder fijn getekend zijn de met ranken en bloemen versierde

bladen Ir. — 156 r. — 157 r. in goude, rode, blauwe, paarse en bruine kleuren. Op bl. 1 r. rechts het wapen van Gouda in bruine kleur.

- B. 1 r. Incipit epistola sancti ihieronimi presbyteri ad paulinum de omnibus divine historie libris. cap. I—VIII.
- Bl. 5 r. Explicit epistola ad Paulinum. Incipit prefatio sancti iheronimi prebyteri in pentatheucum.
- Bl. 6 r. Incipit liber bresith id est geneseos. Cap. primum.
- Bl. 35 vs. Explicit liber bresith id est geneseos. Incipit liber ellesinot id est exodus. Capitulum primum.
- Bl. 60 r. Explicit liber elesinot id est exodus. Incipit liber vagetra quem nos leuiticum dicimus. Cap. pr.
- Bl. 77 vs. Explicit leuiticus qui hebraice dicitur vagetra. Incipit liber vagabebar qui numerus dicitur. Cap. primum.
- Bl. 102 vs. Explicit liber numeri qui appellatur hebraice vagedabar. Incipit liber helleadabarim qui deuteronomium.
- Bl. 124 vs. Explicit liber helleadabarim quod grese dicitur deuteronomium. Incipit prefatio sancti ihieronimi presbyteri in libro ihesu nave et iudicum.
- Bl. 125 r. Explcit prefatio. Incipit liber ihesu nave. Cap. prim.
- Bl. 139 vs. Explicit bennum. Iscipit sopthim id est liber iudicum. Cap.
- Bl. 153 r. Explicit liber sopthim id est iudicum. Incipit liber ruth. Capittulum primum.
- Bl. 156 r. Incipit prefatio sancti iheronimi prebiteri in libros regum.
- Bl. 157 r. Explicit prefatio. Incipit Samuhel liber regum primus.
- Bl. 173 r. Explicit samuhel liber regum primus. Incipit samuhel liber regum secundus. Cap. primum.
- Bl. 205 r. Explicit samuhel liber regum secundus. Incipit malachim id est regum liber tercius. Capittulum primum.
- Bl. 226 vs. Explicit malachim id est liber regum tercius. Incipit malachim liber quartus.
- Bl. 245 r. Explicit liber regum quartus. Incipit prefatio sancti iheronini presbietri in paralipomenon.
- Bl. 245 vs. Explicit prefatio. Incipit debreianum id est verba dierum quod est paralipomenon.

- Bl. 263 r. Explicit debreianum liber primus. Incipit paralipomenon liber secundus. Capittulum primum.
- Bl. 285 r. Explicit debreianum id est paralipomenon liber secundus Incipit prefatio sancti ihieronimi presbiteri in librum ezre.
- Bl. 292 r. Nec explicit nec incipit. Capittulum primum. Verba neemie filii helchie.
- Bl. 300 vr. Explicit liber nehemie.

Handschrift n. 103.

BIJBEL

(Eerste gedeelte)

In perk. band, folio (32,5 x 24(; op de rug staat met andere hand met inkt geschreven: sacre codicis manuscripti. Tomus I, 221 perk. bladen, achter een blad papier. Schijnt door verschillende handen geschreven te zijn, sommige gedeelten compacter schrift en in zwarter inkt. Midden XVe eeuw. Duidelijk schrift met goth. letters in twee kolommen. Hoofdletters in rood en blauw, titels en nummers van hoofdstukken rood.

Versierde hoofdletters: Bl. 3 r. (F. rood, blauw, goud), Bl. 79 r. (V. blauw, rood, groen), Bl. 79 vs. (F. blauw, rood, groen), Bl. 115 vs. (P. rood, blauw, groen), Bl. 127 vs. (E. en A. rood, blauw groen), Bl. 138 vs. (C. rood, blauw, groen), Bl. 163 r. (E. rood, blauw, groen), Bl. 169 vs. (L. rood, blauw, groen), Bl. 180 r. (V. rood, blauw, groen), Bl. 185 vs. (C. rood, blauw, groen) alsook F. in dezelfde kleuren), Bl. 189 r. (A. rood, blauw, groen), Bl. 189 vs. (A. rood, blauw, groen), Bl. 194 vs. (E. en J. rood, blauw, groen), Bl. 197 vs. (C. rood, blauw, groen), Bl. 200 r. (V. rood, blauw, groen), Bl. 210 r. (J. rood, blauw), Bl. 210 vs. (P. rood, blauw, groen), Bl. 218 vs. (M. rood, blauw, groen), Bl. 219 r. (V. rood, blauw, groen).

De rand van bl. 3 r. versierd met bloemranken in blauw en goud, alsook de rand Bl. 5 vs. De randen van Bl. (9 r. versierd met tekeningen in rood, blauw, groen.

Op het perk. blad geplakt tegen den voorband staat met zwarte inkt geschreven: P(er)tinet ad libraria(m) dom(us) collatio(n)is Sancti Pauli ap(osto)li In Gouda. Bl. 1 r. het wapen van Gouda

(2 x) in bruine kleur. Op bl. 1 vs. met zwarte inkt geschreven, onder elkander:

Genesis — Exodus — Leviticus — Numeri — Deuteronomium — Josue — Judicum — Ruth — Regum iij libri — Paralipomenon ij libri — Esras — Neemias — Thobias — Judith — Hester — Job — Parabole Salomonis — Ecclesiastes — Cantica canticorum — Liber Sapientie — Ecclesiasticus — Ysayas — Jheremias cum? — Baruch — Ezechiel — Daniel — xij Prophete minores — Machabeorum l. iij — quatuor euangelia — Epistole Pauli — Actus Apostolorum — Epistole canonice vij — Apocalipsis sine prologo — Inter prefationes nomina hebrayorum.

(Bl. 2 vs. met zwarte inkt geschreven: *Liber canonicorum regularium dom(us) beati Gregorij pape in emaus in t(er)ra de Steyn p(ro)pe Gouda(m) holla(n)die*. Hier achter: *Ad usum Regularium in Gouda*.)

Bl. 3 r.—5 r. Incipit epistola S. hieronimi presbiteri ad paulinum presbiterum de omnibus divine historie libris. Cap. primum.

Bl. 5 r.—5 vs. Incipit prologus hieronimi presbiteri in pentathecum moisis ad desiderium episcopum.

Bl. 5 vs.—21 vs. Liber bresith id est geneseos.

Bl. 21 vs.—33 vs. Liber elesinoch id est exodus.

Bl. 33 vs.—41 r. Liber vagetra id est leuiticus.

Bl. 41 r.—53 r. Liber vagadabor id est liber numerorum.

Bl. 53 r.—62 vs. Liber helleabdabarim id est deuteronomium.

Bl. 62 vs.—63 r. Incipit prologus beati Jeronimi presbiteri in librum iosue.

Bl. 63 r.—71 r. Liber iosue.

Bl. 71 r.—77 r. Liber sophtim id est iudicum.

Bl. 77 r.—78 vs. Incipit prologus ruth.

Bl. 78 vs. blanco.

Bl. 78 r.—127 r. Liber regum.

Bl. 127 r.—127 vs. Incipit prologus sancti iheronimi presbiteri in paralipomenon.

Bl. 127 vs.—138 vs. Liber dabreyamin id est paralipomenon liber primus.

Bl. 138 vs.—152 vs. Liber paralipomenon liber secundus.

Bl. 152 r.—152 vs. Incipit prefatio sancti iheronimi in librum esre.

- Bl. 153 r. Blanco.
- Bl. 153 vs. Oratio manasses regis iude cum captus teneretur in babilone.
- Bl. 153 vs.—154 r. Incipit prefatio beati iheronimi presbiteri in librum esdre.
- Bl. 154 r.—179 vs. Liber ezre liber I—IV.
- Bl. 180 r.—185 vs. neemias.
- Bl. 175 vs.—185 vs. Prefatio sancti iheronimi prebiteri in librum thobie.
- Bl. 185 vs.—189 r. Incipit liber thobie secundum iheronimum.
- Bl. 189 r.—189 vs. Prefatio sancti iheronimi presbiteri in librum iudit.
- Bl. 189 vs.—194 vs. Liber iudith.
- Bl. 194 vs.—194 vs. Incipit prologus sancti iheronimi presbiteri in librum hester.
- Bl. 194 vs.—199 vs. Liber hester.
- Bl. 199 vs.—200 r. Incipit prologus sancti iheronimi presbiteri in librum iob.
- Bl. 200 r.—218 vs. Liber proverbiorum quem hebrei masloth appellant.
- Bl. 218 vs.—218 vs. Prologus in librum ecclesiastes.
- Bl. 218 vs.—221 vs. Liber ecclesiastes.

Handschrift 103b.

BIJBEL

(Tweede gedeelte).

In perk. band, 223 perk. bladen in folio, ongepagineerd, mooi geregeld schrift, midden XVe eeuw. Bl. 2 r.—50 r. is met een andere hand geschreven dan Bl. 51 r.—223, het tweede gedeelte in compacter schrift en in zwarter inkt. Het register Bl. 188 r.—223 r. is door dezelfde hand geschreven als het eerste gedeelte. Hoofdletters in rood en blauw, titels en nummers in rood. De hoofdletters aan het begin van een boek sierlijker en groter getekend in rood, blauw, groen. Op bl. 51 r. een grote letter N in rood, blauw, groen en goud. Op bl. ... de letter V in groen en goud, de randen met bloemranken in groen en goud.

Op een perk. blad tegen de voorband aangeplakt staat met zwarte

inkt geschreven: *1ste liber pertinet.....* (doorgekrast) *presbitero Goude* ... Midden op het blad het wapen van Gouda in bruine kleur. Daaronder: *Pertinet ad librariam domus collationis Sancti Pauli apostoli in Gouda*. Bl. 1 r. wapen van Gouda in bruine kleur. Bl. 1 vs. onder elkander de boeken van het oude en nieuwe Testament zoals in het eerste deel.

Bl. 50 r.: *Presens volumen finitum est anno dni millesimo quadringesimo quadragresimo nono tercio Kalendas iunij. Deo gratias*. Bl. 233 r. *Pertinet ad domum collationis Sancti Pauli in Gouda* (met een andere hand): *nunc Bibliothecae Goudanae*.

Bl. 2. r.—3 r. Canticum Canticorum.

Bl. 3 r.—Explicit liber syrasirim id est canticum, habet versus ducentos octoginta.

Bl. 3 vs. Incipit prologus sancti iheronimi in librum sapientie.

Bl. 3 vs.—9 vs. Liber sapientie.

Bl. 9 vs.—Explicit liber sapientie qui dicitur Salomonis. Incipit prologus libri ihesu filij syrach.

Bl. 10 r.—27 r. Liber ecclesiasticus.

Bl. 27 r. Explicit ecclesiasticus. Incipit prologus sancti iheronimi presbiteri in libros machabeorum.

Bl. 27 r.—41 r. Liber primus Machabeorum.

Bl. 41 r.—50 r. Liber secundus Machabeorum.

Bl. 50 vs. blanco.

Bl. 51 r.—65 vs. Ysaïas psopheta.

Bl. 65 vs. Incipit prologus sancti iheronimi phophete in libro Iheremie prophete.

Bl. 65 vs.—83 r. Liber Iheremie prophete.

Bl. 83 r. Incipit prologus in librum Baruch.

Bl. 83 r.—85 r. Liber Baruch.

Bl. 85 r. Incipit prologus sancti iheronimi presbiteri in ezechielem prophetam.

Bl. 85 r.—99 vs. Ezechiel propheta.

Bl. 99 vs. Incipit prologus s. iheronimi presbeteri in danihelem prophetam.

Bl. 99 vs.—105 vs. Danihel propheta.

Bl. 99 vs. Incipit prologus duodecim prophetarum.

Bl. 99 vs.—107 vs. Osee propheta.

- Bl. 107 vs.—108 r. Iohel.
- Bl. 108 r.—110 r. Amos propheta.
- Bl. 110 r. Abdias.
- Bl. 110 r.—111 vs. Jonas propheta.
- Bl. 111 vs.—112 vs. Micheas propheta.
- Bl. 1112 vs.—113 r. Naum propheta.
- Bl. 113 r.—113 vs. Abacuc.
- Bl. 113 vs.—114 vs. Sophonias.
- Bl. 114 vs. Aggeus.
- Bl. 114 vs.—117 r. Zacharias.
- Bl. 117 r.—117 vs. Malachias.
- Bl. 118 r. Incipit prologus beati ieronimi presbiteri ad damasum papam super quatuor ewangelia. Incipit prefatio s. ieronimi in ewangelio S. Mathei.
- Bl. 118 vs.—128 vs. Ewangelium ihu Xpi filij dei secndum Matheum.
- Bl. 128 vs. Prologus in ewangelio secundum Marcum.
- Bl. 128 vs.—134 vs. Ewangelium secundum Marcum.
- Bl. 134 vs. Prologus in ewangelium secundum Lucam.
- Bl. 135 r. Incipit prohemium luce.
- Bl. 135 r.—145 r. Incipit ewangelium secundum lucam.
- Bl. 145 r. Incipit prologus in ewangelium secundum iohannem.
- Bl. 145 r.—152 vs. Incipit ewangelium secundum iohannem.
- Bl. 152 vs.—153 r. Incipit prologus beati ieronimi presbiteri in epistolas beati Pauli apostoli.
- Bl. 153 r. Incipit argumentum in epistolam ad Romanos.
- Bl. 153 r.—155 vs. Incipit epistola ad Romanos.
- Bl. 155 vs. Incipit argumentum in epistola ad Corinthios primam.
- Bl. 155 vs.—158 vs. Incipit epistola ad Corinthios.
- Bl. 158 vs. Incipit argumentum in epistolam ad eosdem secundam.
- Bl. 158 vs.—161 r. Incipit epistola ad Corinthios secunda.
- Bl. 161 r. Incipit argumentum in epistola ad Galatas.
- Bl. 161 r.—162 r. Incipit epistola ad Galatas.
- Bl. 162 r. Incipit argumentum in epistola ad Ephesios.
- Bl. 162 r.—163 vs. Incipit epistola ad Ephesios.
- Bl. 163 vs. Incipit argumentum in epistolam ad Philippenses.
- Bl. 163 vs.—164 r. Incipit epistola ad Philippenses.
- Bl. 164 r. Incipit argumentum in epistolam ad Colossenses.

- Bl. 164 r.—165 r. Incipit epistola ad Colossenses.
 Bl. 165 r. Incipit argumentum in epistolam ad Thessalonicenses primam.
 Bl. 165 r.—165 vs. Incipit epistola ad Thessalonicenses primam.
 Bl. 165 vs. Incipit argumentum in epistolam ad eosdem secundam.
 Bl. 165 vs.—166 r. Incipit epistola ad Thessalonicenses secundam.
 Bl. 166 r. Incipit argumentum in epistolam ad Thimotheum primam.
 Bl. 166 r.—167 r. Incipit epistola ad Thimotheum prima.
 Bl. 167 r. Incipit argumentum in epistolam ad eunden secundam.
 Bl. 167 r.—167 vs. Incipit epistola ad Thimotheum secunda.
 Bl. 167 vs. Incipit argumentum ad epistolam ad Titum.
 Bl. 167 vs.—168 r. Incipit epistola ad Titum.
 Bl. 168 r. Incipit argumentum in epistolam ad Philemonem.
 Bl. 168 r.—168 vs. Incipit epistola ad Philemonem.
 Bl. 168 vs. Incipit argumentum in epistolam ad hebreos.
 Bl. 168 vs.—171 r. Incipit epistola ad hebreos.
 Bl. 171 r. Incipit prologus in actibus apostolorum.
 Bl. 171 r.—179 vs. Actus apostolorum.
 Bl. 179 vs. Incipit prologus s. iheronimi presbiteri in septem epistolas.
 Bl. 179 vs.—180 vs. Incipit epistola s. iacobi apostoli.
 Bl. 180 vs.—181 vs. Incipit epistola s. Petri apostoli prima.
 Bl. 181 vs.—182 r. Incipit epistola s. Petri apostoli secunda.
 Bl. 182 r.—183 r. Incipit epistola s. iohannis apostoli prima.
 Bl. 183 r. Incipit epistola s. iohannis apostoli secunda.
 Bl. 183 r. Incipit epistola s. iohannis apostoli tercia.
 Bl. 183 r. Incipit epistola s. iude apostoli.
 Bl. 183 vs.—187 vs. Incipit liber apocalipsis s. iohannis apostoli.
 Bl. 188 r.—223 r. Register.

Handschrift n. 957.

STICHTING, PRIVILEGIE EN RENTEBOEK

van „SINT MARGRIETEN CONVENT”

In perk. omslag 40 perk. bladen in folio, vóór en achter 2 papieren bladen; Bl. 1—6 ongepagineerd, Bl. 7 r.—33 r. genummerd J—xxviii, Bl. 33 vs.—40 vs. ongepagineerd.

Het handschrift is geschreven op verzoek van Heyman Florisz. pater van het S. Margarethaklooster door zijn socius Lambert Willemsz in 1453. Later hebben anderen er stukken bij en tussen geschreven.

De hoofdletters aan het begin van een akte rood of blauw. Op Bl. 7 r. een sierlijk getekende D. in rood, blauw en groen en tekeningen langs de boven- en linkerzijkant.

Bl. 1 r. Tabula o(mn)ium subseq(en)tiu(m) l(ite)rar(um) et p(ri)mo fu(n)datio(n)is et p(ri)vilegior(um).

Bl. 1 vs. Die tafel van onse lant brieu(en) en(de) lant renten.

Bl. 2 r.—6 vs. Die tafel van onse co(n)uents scepene(n) brieve(n).

Van jaerdach tot sinte ponciaens dach (14 Jan.) X—XVI—XXV.

Van sinte ponciaens dach tot ons(er) vrouwe(n) lichtmisse (2 Febr.).

Van ons(er) vrouwe(n) lichtmis tot sinte pieter ad cathedra(m) (22 Febr.) XVI—XXIIJ.

Van cathedra petri tot sinte gregorius dach (12 Maart) IX—XIJ—XV—XXIIIJ—XX.

Van sinte gregorius dach tot Aprille. XV—XXVJ.

Van Aprille tot meye. XVIIJ—XVIJ.

Van paeschen tot meye. XIIIJ—XXVIIJ.

Van meye tot pinxteren. X—XIJ—XIIJ—XIX—XX—XVI—XX—XXIIIJ—XVIIJ—XIX—XXIIJ—VIIJ—XXVJ—XXI.

Vande(n) eerste(n) dach in junio of van pinxte(re)n tot sint jans misse (24 Juni).

Van sint jans misse tot onser vrouwe(n) dach visitatio (2 Juli) X—XIJ—XXV.

Van ons(er) vrouwe visitatio tot sinte m(ar)griete(n) dach, in Julio (20 Juli) XVIJ—XI.

Van sinte m(ar)griete(n) dach tot sint jacobs dach (25 Juli) XI—XIJ—XXIIJ.

Van sint jacobs dach tot voirschotenre marct of laure(n)tij (10 Aug.) XIIJ—XXII—XVj.

Van voirschotenre marct of sinte lourijs dach tot goudsche kermis. XIIJ—XIX.

Van goutsche kermis tot sinte lambrechts dach (17 Sept.) XXXI.

Van sinte lambrechts of valkenburge marct tot bamis (1 Oct.) XVJ—XVJ.

Van sinte michiel en(de) bamisse tot alre heilig(en) dach. XIII—XX—XVIIIJ.

van alre heilig(en) dach tot sinte m(ar)tijns dach. (12 Nov.) XXI—XXIJ—X—XX—XI—XIIJ—Xv—XVI—XVIJ—VIIJ.

van sinte martijn tot sinte kathrijn (25 Nov.) XVIIJ—XXV.

Van sinte kathrine(n) dach tot sinte nyclaes dach (6 Dec.) XXIJ—XXIIJ—XIIJ.

Van sinte nyclaes tot kersauont. XIIIJ—XXIJ—vIIJ.

Van kersauont voert totten eynde des jaers. XI—XXXVij—XIIIJ.

Bl. 7 r.—12 vs. Stichting van Margarethaklooster en officieele brieven (J—VJ vs.).

Bl. 12 r.—13 vs (VIJ—VIIJ) Aanteekeningen omtrent dit klooster door pater Robertus.

Bl. 14 r.—29 vs. In seque(n)tib(us) ponu(n)t(ur) reddit(us) p(ro) b(e)n(e)ficijs et me(m)orijs p(er)petue deputati. (IX—XXIJ vs.).

Bl. 30 r.—37 vs. Sequu(n)t(ur) reddit(us) agrorum sive dormor(um) p(rop)ter b(e)n(e)ficia.

Bl. 38 r.—39 r. blanco.

Bl. 39 vs. Item dit sijn die goeden.....

Handschrift n. 928a.

JOANNES DE S. LAURENCIO.

POSTILLAE EVANGELIORUM DOMINICALIUM

Gebonden in papieren band, in 4. 496 bladen, ongenummerd, 2 kolommen, hoofdletters en opschriften rood, op bl. 2 d. de V van Vespere aan het begin groter en getekend in rood en groen.

Op bl. 1 r. met potlood: Johannis de S. Laurentio de ordine fratrum minorum. Postillae Evangeliorum dominicalium 496 pp. à 2 col. s. pap. Fin du 15 siècle. Bl. 2 vs. Johannes de S. Laurentio frustra

quaeritur in J. A. Fabricii Biblioth. med. et inf. Latin. ut et in C Saxii Onomastico Literario. (Met andere hand): Denkelijk is Johannes de S. Laurentio eenvoudig een monnik uit het dorp St. Laurens bij Middelburg, wiens doop- of kloosternaam Johannes was. (Hieronder): Gekocht van Martinus Nyhoff voor f 4.—. Blijkens het stempelmerk behoorde het vroeger aan de Librye. Bl. 3 r. Tytulus: *Postille de tempore estituali ihois de sco laure(n) cio ligetur in corio nigro pallido* (met andere hand): *Pertinet sanctimonialibus ad sanctam mariam supra Goudam.*

Bl. 4 r. Incipiunt postille iohannis de sancto laurencio de ordine fr(atru)m mi(n)oru(m). In vigilia pasche sec. Matheu(m). Op laatste blad: Et in hoc finiuntur postille ewangeliorum dominicalium et quorundam ferialium et festivalium ex diversorum doctorum scriptis excerpte de postellatione fratris Johannis de sancto laurencio de ordine fratrum minorum de quo ipse Deus gloriosus sit benedictus. Amen (hieronder met andere hand): Iste liber pertinet sororibus in gouda supra goudam.

Zie over den schrijver, *Sbaralea Scriptores ordinis Minorum* p. 437, 477. Hij noemt hem een Italiaan of een Spanjaard. Zie ook L. Waddingus, *Scriptores Ordinis Minorum* (e.d. Naedecchia, Romae 1908) p. 144 i. v. Joannes de S. Laurentio.

De Postillae werden later meermalen gedrukt. Zie Campbell n. 1041 vgl. *Catalogus Codicum Manuscriptorum Bibl. Univ. Rheno Traiectae* (1909) blz. 51 n. 356.

Handschrift n. 957 a.a.

REGEL VAN SINT CLARA.

In perkamenten omslag 27 ongepagineerde bladen (10 x 7½ c.M.) in schrift van XVc eeuw. De opschriften rood.

Begin: Inden naem des Heeren. Amen. hier beghint die regel ende forme van leuene vander oerden der arme susteren die sinte franciscus maecte.

Einde: Ghegheven te perusien in die seste Kalendas october int tiende jaer des biscops mijne heren innocentius die vierde. Hier te male gheen mensche en is gheoerloft deser scriften onser confirmacie te breken ende mit dwaser coenheit hier teghen

in te gaen soe wie hem des vermet an te gane die wete dat hi loept in die inwaerdicheit gods. Ende sijne heiligher apostelen sinte peter ende sinte pauwels Ghegheuen te assijs in die vijfte ydus vander oestmaent int elfte iaer ons bisdoems. Amen. Hierna professieformule.

Het handschrift bevat den regel van St. Clara in XIII capittelen van Paus Innocentius IV. Ontbreekt de Prologus. Het Latijnse origineel staat o.a. in *Seraphicae Legationis Textus originales*, blz. 49—75.

Dezelfde regel bevindt zich met enige variaties in codex 607 van de Maatsch. der Nederlandse Letterkunde te Leiden fol. 11—16 vs.; alsook in codex Z. 163 van de Gemeente-bibliotheek te Rotterdam, fol. 8 r.—36 r.; alsmede in codex 608 v. d. Maatsch. der Nederl. Letterkunde te Leiden, fol. 1 r—28 r.

De Professieformule volgens den regel van Paus Innocentius IV bevindt zich ook in codex 607 v. d. Maatsch. Nederl. Letterkunde te Leiden, fol. 27 r., alsook in codex Z. 165 v. d. Cem. bibl. te Rotterdam, fol. 48 r.—53 vs.

Het handschrift is waarschijnlijk afkomstig van het Clarissenklooster te Gouda. In *Nederl. archief v. Kerkgesch.*, XVII (1922) 200—225 worden enige codices beschreven, die eertijds in Nederland aan de Clarissen behoorden. Bij de 12 beschreven codices worden de twee handschriften der Goudse Librye niet genoemd.

Handschrift n. 957 a.a.a.

TESTAMENT EN ZEGEN VAN SINT CLARA.

Het handschrift heeft 16 ongenummerde bladen (10 x 7,7 c.M.) in schrift van XVe eeuw. De opschriften rood.

Bl. 1 r. Hier begint sinte Clare testament. Ondeur die andere beneficien dije wij ontvangen hebben vanden milden geuer onsen vader der ontfermherticheit..... Einde bl. 9 r ...omdat ghi tebet moeght perseuereren laet ic v mijn alder liefste susteren tegenmoerdich ende toecomende in ein teijken der beneficien des heren ende ons h. vader sinte franciscus ende der benedicien mijnre moder ende uwer deernen heireint sinte claren testament.

Bl. 9 r. Hier begint sinte claren benedicien tot hare susteren tegenwoordich ende toecomende.

Inden name des vaders des soens ende des h. geest Amen. Die her bendien v ende bewaer v ende toene sijn aenschijn ende geeft v paijs..... Einde bl. 12 vs.die vrede ons heren Jesu xpi sijn met v allen ende met teugen die in desen

selfde stede wakende sijn in xpo opdat sij die vruchten hare(r)
goeder wercken moegen vernemen ende bij de strengen rechter
moeten vinde dat loen des eeuwigen vreedens Amen.

Volgen viii punten.

Het handschrift is waarschijnlijk afkomstig van het klooster der Clarissen te Gouda.

Het testament van St. Clara bevindt zich ook in de volgende handschriften: Codex 73 E 34 v. d. Kon. Bibl. te 's-Gravenhage, fol. 169 r.—170 vs.; in codex 608 v. d. Maatsch. Nederl. Letterk. te Leiden, fol. 29 vs.—39 vs.; in codex Z 165 v. d. Gem. Bibl. te Rotterdam, fol. 36 r.—46 vs.

De zegen van St. Clara bevindt zich in Codex 1 der Clarissen te Megen fol. 97 r.—98 r.; in codex 73 E v. d. Kon. Bibl. te 's-Gravenhage, fol. 170 r.; in codex 607 v. d. Maatsch. Nederl. Letterkunde te Leiden, fol. 28 r.—29 vs.; in codex Z 163 van Gem. Bibl. te Rotterdam, fol. 46 vs.—48 vs.; in codex Op. Arch. oct. I 48 v. h. Groot Seminarie te Roermond, fol. 106 r.—106 vs.; in codex 2 der Clarissen te Megen fol. 50 r.—50 vs.; in codex 133 G 1 v. Kon. Bibl. te 's-Gravenhage fol. 147 r.—148 vs.

Handschrift n. 952.

STUKKEN BETREFFENDE DE BROEDERS DES GEMEENEN LEVENS TE GOUDA.

In perk. omslag 43 papieren bladen, door een latere hand zijn met potlood de geschreven bladen genummerd 1—28. Duidelijk regelmatig schrift uit het begin der 16e eeuw.

I. Litterae foundationis Bl. 2 r.

a. Hec est littera foundationis quam dominus Theodericus Fflorentij presbiter oppidi goudensis fieri fecit per notarium. 1425—Mei 31.

Bl. 3. r. Hec est littera foundationis quam Dominus Theodericus florentij presbiter oppidi goudensis fieri fecit per notarium. 1425—Juni 1.

Bl. 3 vs. Sequitur aliud instrumentum de eodem scilicet civitatis (Hollands) 1447—November 21.

Bl. 4 vs. Sequitur alia littera separatim data et maiori sigillo sigillata 1475—December 12. (Hollands).

Bl. 5 vs. Hec sunt utensilia que primi fratres nominati in prescriptis opidi litteris receperunt in ingressum domus.

Sequuntur libri quos invenerunt.

Bl. 6 r. Sequitur littera quod regulares trium conventuum de quibus canunt duo priora instrumenta superius posita omnia resignaverunt ad manus magistrorum sancti Spiritus..... 1443—Augustus 24 (Hollands).

Bl. 6 vs. Sequuntur due litere civitatis de fundatione domus et altari sancti Spiritus, sigillo civitatis munite. 1451—April 5—1457—Maart 22.

Bl. 8 r.—10 vs. blanco.

II. Privilegia.

Bl. 11 r. Littera Walteri pastoris ecclesie goudensis (Walterus Boechout) zonder datum.

Bl. 12 r. Littera confirmationis Domini Davids Episcopi Traiectensis 1462—Juli 21.

Bl. 13 vs. Tenor litterarum de consecratione capelle a Judoco vicario generali Davidis de Burgondia. 1462—Augustus 14.

Bl. 14 vs. Consecratio novi chori a Magistro Goswino episcopo Jeropolitano 1474—Juni 16.

Bl. 14 vs. Litterae Frederici marchio Badensis 1506—Juli 12.

Bl. 15 r. Littera pastoris tercia et melior (Arturus de Borbonio) 1475—Augustus 1.

Bl. 16 r. De indulgentijs pro ecclesia nostra. 1475—Mei 26.

Bl. 16 vs. De consecratione altaris Sancte Elizabeth. 1476—Juli 3.

Bl. 17 r. Indultum Carcerale Davidis de Burgundia. 1478—Mei 15.

Bl. 17 vs. Littera pastoris novissima et graciosia (Magistri Adami de Kraenleide) 1477—Juli 31.

Bl. 18 vs. Littera Frederici marchio Badensis. 1506—November 10.

Bl. 19 r. Littera Davidis de Burgundi. 1485 — in festo S. Geertrudis.

Bl. 20 vs. Copia confirmationis eorundem et concessionis de novo Domini Innocentij pape octavi. 1486 quinto Ydus Julij.

Bl. 22 r. Confirmatio omnium privilegiorum Domini Ffederici Marchionis Badensis 1500—Augustus 24 — 1514—Januarij 24.

Bl. 24 vs. Conservatorium Eugenij pape. 1431 — octavo Ydus Decembris.

Bl. 26 r. Copia confirmationis indultorum Domini Philippi de Burgundia 1517.

Bl. 29 r.—34 vs. Blanco.

Bl. 35 r. Litterae de proprietatibus domorum.

Bl. 41 r.—43 vs. Blanco.

De brieven van Litterae foundationis enz. zijn uitgegeven door M. A. G. Vorstman onder de titel: *Stukken betreffende de Broeders des Gemeenen Levens en inzonderheid die van Gouda in Nederl. Archief v. Kerkel. Gesch.*, VII (1857) 65—167.

Handschrift n. 955.

DE MISSEN WELKE DE COLLATIEBROEDERS VERPLICHT ZIJN TE LEZEN.

In perk. omslag 32 bladen ongepagineerd (een latere hand heeft met potlood de beschreven bladen genummerd 1—21). Duidelijk regelmatig schrift uit het begin der XVIe eeuw. Op Bl. 1 vs. staat met potlood door een latere hand geschreven: Watermerk P. (Philip van Bourgondië en een bloemvaas).

Bl. 2 r.—10 vs. De Missis ad quas fratres huius domus scilicet Collationis in gouda obligantur in perpetuum.

Bl. 11 r.—14 vs. Blanco.

Bl. 15 r.—26 vs. Incipit omnium agrorum tam aliquando venditorum quam nunc scilicet anno Domini millesimo quingentesimo tricesimo quarto (1534) ad domum fratrum Domus collationis pertinentium quedam rememoratio.

Handschrift n. 951.

STUKKEN BETREFFENDE HET COLLATIE HUIS.

In perk. omslag 68 bladen met verschillende handen geschreven, ongepagineerd (door een latere hand zijn de beschreven bladen met potlood genummerd 1—45). Begin XVIe eeuw, in folio.

Bl. 1—1 vs. blanco.

Bl. 2 r.—10 vs. Litterae foundationis et privilegiorum.

- Bl. 11 r.—24 r. Litterae reddituum spectantium ad domum collationis in gouda.
 Bl. 24 vs.—25 vs. blanco.
 Bl. 26 r.—29 r. Litterae de proprietatibus domorum nostrarum aut illa concernentia.
 Bl. 29 vs.—37 vs. blanco.
 Bl. 38 r.—46 vs. Litterae quas sigillo nostro communi aut scabiorum aut quovis alio modo signatas alijs dedimus quocumque modo sive causa domum nostram concernentes.
 Bl. 47 r.—57 vs. blanco.
 Bl. 58 r.—65 r. Kroniek van het Collatiehuis.
 Bl. 65 vs.—68 vs. blanco.

De kroniek van het Collatiehuis is gepubliceerd door Mgr. Hensen onder den titel: *Henric van Arnhem Kroniek van het Fraterhuis te Gouda*, in *Bijdragen en Meded. Hist. Genootschap te Utrecht*, XX (1899) 1—47.

Handschrift n. 956.

RENTEBOEK VAN DE H. GEEST STICHTING.

In perk. omslag 50 papieren, ongenummerde bladen, schrift begin XVIe eeuw. Op bl. 50 r. en 50 vs. de opschriften rood.

- Bl. 1 r. Item dit bouc dat ontwerp bouc daer dat rente bouc wt ghescreve(n) es dat in ganc en(de) began int Jaer M CCCC en(de) lxxvij opten Jaers dach.
 Bl. 1 vs.—2 r. blanco.
 Bl. 2 vs.—42 vs. Item hier na staen bescreve(n) des heylige gheest Rente(n) ter goude wtgescreve(n) opte(n) Jaerauont int Jaer ons here(n) M.CCCC en(de) lxxij en(de) ware(n) op die tijt heylige geestmeesters paeu dam(m)esz. mathijs pietsz. reyaer ghertsz. en(de) ghijsbert Willemsz. en(de) me(n) sal wete(n) dattet Jaer in gaet opte Jaers dach anno lxxvij en(de) me(n) sal gheen rente(n) mane(n) voer datte laetse dach verscene(n) es daer wij twe of drie rande rente(n) opte husen hebbe(n) en(de) voert so wat rente(n) brieven die ons gegeve(n) werde(n) of die wij cope(n) in ons Jaer sulle(n) wij inde srijft brenghen inde kerc eer dat

wij ofgaen en(de) legghen elke brief inde strate dar sy in spreke(n)
want elke strate heeft iij dosen een of ij of drie.

Bl. 43 r.—47 vs. Item dit sun rente(n) die de heylege geest heeft
opte stede va(n) der goude.

Bl. 47 vs. Item dit sun dieme(n) de wiin senden sal sonder de
armen.

Bl. 48 r. Item so siin verbonde(n) die heylige geestmeesters t(er)
goude alle saterdachs als sy om(m)e gaen affer de stede
visitere(n) de arme huusseyche(n) mit twe stoep wijns va(n)
den leste(n) oude goudsche mate en(de) sullen beghinne(n)
int grote gasthuus en(de) ware(n) daer t(er) goude enige
geva(n)ge(n) va(n) hare lyve(n) sy om(m)e gaen die zul-
le(n) elcx hebb(n) een half pinte wijns en(de) dit heeft beset
meester gouaert sonder danc eens de maent en(de) wouter
claesz. die ander drie weken aldus datme(n) alle weken
s'saterdachs als de heylige geestmeesters omme gaen.

Bl. 49 r.—49 vs. blanco.

Bl. 50 r. Item dit zijn die ewige renten die de heilige geest ter
goude alle jaers scudich is.

Bl. 50 vs. Noch vutreicken van ewige renten.

Handschrift n. 954.

FUNDATIEBOEK VAN DE H. GEEST-STICHTING TE GOUDA.

Gebonden in papieren band met perk. rug, de bladen in folio met
verschillende handen geschreven, papier.

Bl. 1 r.—3 vs. Blanco.

Bl. 4 r. Fu(n) datij bouck va(n)de(n) heijlige(n) gheest bi(n)
ne(n) der stede van der goude inhoud(e)n de v(er)scheij-
de(n) fu(n)datie(n) va(n) gheestelike die(n)ste(n) eewyche
deli(n)ge(n) en(de) anders daer de(n) heijlige(n) gheest
mede belast is.

Item hier bij gewijcht verscheiden fundatie(n) va(n)
eewijghe gheestelike plaatsen dienste(n) en(de) anders tot
v(er)scheyde(en) Plaetsen ghefundeert, die welcke bij
gheualle come(n) en(de) cederen zulle(n) tot profyte vanden
heijlige(n) geest voors.

Dit terijster is vernijewet inden jare vijfthien hondert vier en vichtich en(de) ware(n) heijlich geestmers. jan iansz. de langhe, frans gheritsz., gouert wittez., Ja(n) stepelz., pieter gheritsz. vroesz. en(de) adriaen cornelisz.

Bl. 4. vs.—5 vs. blanco.

Bl. 5 r.—12 vs. Tafel, Eewijghe fundatie va(n) geestelike diensten, eewijghe delingen ende ander verscheijden aelmissen.

Bl. 13 r.—14 r. EEwighe fundatie(n) van verscheijde(n) geestelike plaetsen diensten en(de) anders tot verscheijden plaetsen gefundeert die welcke soe verre niet volcome(n) en worde(n) na inhoudt va(n)de letere(n) daer van zij(n)de, die goed daer toe gheassigneert come(n) en(de) cedere(n) zulle(n) tot profijte va(n) den heijligen geest.

Bl. 14 vs.—16 r. Fundatien van Brootdeelingen.

Bl. 16 vs. blanco.

Bl. 17 r.—18 vs. Ordinantie van den H. Geest.

Bl. 19 r.—22 r. Dits die ordona(n)tie van(den) heilich geest huijsse binne(n) der stede vander goude vernieuwet inde(n) iare XVc. vier en(de) vichtich.

Bl. 22 vs.—27 vs. extracten uit Camerboeck.

Bl. 24 vs.—27 vs. blanco.

Dan volgen bladen: bladen genummerd fo IJ—clxxv en bladen genummerd 176—179. waarop verschillende fundatiebrieven.

Handschrift n. 153.

STICHTING en INKOMSTEN der ST. JERUSALEMSKAPEL.

Handschrift in Catalogus der Librye blz. 67 aangeduid als: De fundatione et redditibus Capelle domini Gysberti Wilhelmi cognomento Raet etc. Folio. In perk. omslag waarop staat: De fundatione et Redditibus Capelle dni Gysberti, 19 bladen in folio, papier. Duidelijk schrift waarschijnlijk omstreeks 1516 geschreven door pater Garbrandus van Egmond, pater der Collatiebroeders.

Bl. 1 r. blanco.

Bl. 1 vs. Hierop staat met potlood geschreven: Overgedrukt in Nederl. archief voor Kerkelijke geschiedenis van Kist en Roijaards, VII, blz. 140—149, namelijk blz. 1(2) en 2(3) en

6(7)—10(11), maar niet uit dit boek, maar uit stukken in het Weeshuis berustende en afkomstig uit het Aalmoeseniershuis, dat te voren aan de Collatiebroeders behoorde, later het huis was der heilige Geestmeesters en thans infirmarie. Ao. 1874.

Het papiermerk of watermerk in dit eerste blad is: drie leliën en twee ladders, maar van de overige bladen is het de letter P.

Het is het wapen van Bourgondië en de naamletter van Philips van Bourgondië 1420—1465, maar het papier bleef met dat merk nog lange tijd in zwang. Hieronder het wapen met potlood getekend.

- Bl. 2 r. De fundatione et Redditibus Capelle nostre p(er) dnum Gysbertu(m) Wilhelmi cognome(n)to Raet etc.
Bl. 2. vs. De recepta proprietate domorum.
Bl. 3 vs. De proprietate agrorum recepta.
Bl. 4 vs.—6 r. Testament van Wilhelmus Gysberti Wilhelmi Raet (latijn).
Bl. 6 vs.—18 vs. Schenkingen — koopbrieven — hujsrenten — lantrenten (hollands).

Handschrift n. 485.

CANONES APOSTOLORUM per Clementem, Veterum Conciliorum constitutiones. Decreta Pontificum antiquiora; De Primatu ecclesiae Romanae, etc.

Perkamenten band in 4, bevattende 124 ongepanineerde papieren bladen, schrift einde XVIe eeuw.

- Bl. 1 r. tot 5 vs. blanco.
Bl. 6 r.—65 vs. Catalogus conciliorum, quorum canones in hoc volumine continentur.
Anno. Dni. 95. Regule Ecclesiasticae per Clementem, I, Can. 50.
Anno 324. Nicenum Concilium in Bithynia, Can. 20.
Anno 304. Ancijranum Concilium in Galatia, Can. 34.
Anno 314. Neocaesariense Concilium In ponte Polemani. Can. 14.
Anno 333. Gangrensi in Paphlagonia. Can. 20.

Anno 345. Antiochenum in Sijria Coele. Can. 25.
 Anno 308. Laodicense in Phrygia Pacatiana 59.
 Anno 383. Constantinopolitanum in Bospore Thraciae 3.
 Anno 484. Ephesinum primum in Asia provincia 12.
 Anno 454. Cacedonense in ora Ponticuini 27.
 Anno Sardicense in Thracia. Can. 21.
 Anno 420. Carthaginense in Aphrica. Can. 33.
 Anno 395. Aphricana concilia diuersa Can. 105.
 Summa Canones 413.

- Bl. 64 vs.—66 vs. Joes Vuendelstinus in prefatione ad Sebastianum Episcopum Brixinensem de Tractatu de primatu Ecclesiae Romanae, repertus in tertio codice.
 Bl. 67 r.—76 vs. Tractatus de tertio Codice repertus de Primatu Ecclesiae Romanae.
 Bl. 77 r.—81 r. Nota quod de Canonibus Apostolorum scribit Bartholomeus Carranza ordinis Dominicani in Summa sua Conciliorum.
 Bl. 82 r.—122 r. Theatrum, id est Crudelitatum et immanitatum scismaticorum Angliae regnante Henrico ejus nominis octavo et peculiaris et per particulas descriptio.
 Bl. 98 over de twee martelaren van Gouda van de Collatiebroeders.

Over *Theatrum crudelitatis* etc., van R. Verstegen, waarvan de eerste uitgave verscheen in 1587, zie: Dr. B. A. Vermaseren, *De Katholieke Nederlandsche Geschiedschrijving in de XVIe en XVIIe eeuw over den opstand*, Maastricht 1941, blz. 68, 184—186.

Handschrift n. 924.

VARIA EXCERPTA.

Gebonden in perk. band, 308 ongenummerde bladen (alleen bl. 4 r.—91 zijn genummerd 1—64 en 67—90, en de bl. 222 r.—300 r. zijn genummerd 2—79. Tussen bl. 221 en 222 is een blad weggesneden. In 12. Geschreven op het laatst van XVIe eeuw, waarschijnlijk door een Reguliere Kanunnik van Steyn, want bij de levensbeschrijving van Erasmus schrijft hij: (Regnerus Snoij consul et medicus Goudanus) solitus erat dicere fratribus nostris quibus sepissime aderat in diebus minutionum, quia medicus noster erat...

Bl. 1 r.—1 vs. blanco.

Bl. 2 r.—3 vs. Tabula doctorum virorum huius temporis.

Adamus Sasbout — Adrianus Barlandus — Adrianus papa VI — Aegidius Faber — Allardus Amsterdamensis — Albertus Hungerus — Albertus Pighius — Amandus Zirczeensis — Anthonius Konincsteyn — Arnoldus Wesaliensis — Augustinus Hunneus.

Beatus Rhenanus — Bernardus Luthzemburgus.

Christianus Nasseus — Christoferus Longolius — Cornelius Crocus — Cornelius Jansenius — Cornelius Nuseus — Cornelius Schooneus — Cornelius Valerius — Cunerus Petri.

Damianus a Goes.

Gherardus Bilikius — Erasmus Roterodamus.

Franciscus Sonnius — Franciscus Titelmannus — Fridericus Nausea — Fridericus Staphilus.

Gregorius Cassander — Georgius Ederus — Georgius Holonius — Georgius Macropedius — Georgius Wicelius — Gerardus Buseus — Gerardus Matthisius — Gerardus Noviomagus. Hieronimus Emserus — Hieronimus Varlenius.

Jacobus Hoochstratus — Jacobus Latomius — Jacobus Pamelius — Jacobus Sceperus — Johannes Cochleus — Johannes Delphius — Johannes Dietenbergius — Johannes Driedo — Johannes Faber — Johannes Gropperus — Johannes Garetius — Johannes Hasselius — Johannes Hofmeisterus — Johannes Ferus et Johannes Eckius — Johannes Lensius et Jo. Molanus — Joes Murmelius en Jo. Royardus — Johannes Reuchlinus et Jo. Tritemius — Jodocus Titelanus — Julius Pflughius — Lambertus Hortensius.

Laurentius Surius — Ludovicus Blossius et Mart. Dorpius.

Martinus Rithovius — Martinus Doncanus — Martinus Eisen-grenius — Matheus Galenus — Mathias Bredenbachius — Matthias Cremerus et Matthias Zittardus — Michael Baius — Michael Hellingus.

Nicolaus Clenardus.

Petrus Bacherius — Petrus Canisius — Petrus Marseus et Petrus Montanus — Petrus Nannius.

Regnerus Snoijus — Reuwardus Tapperus.

Sijmon Verrepeus — Stephanus Pighius.

Theobaldus Pighius — Thilmannus Bredenbach.

Wilhelmus Lindanus.

- Bl. 4 r.—91 vs. Excerpta quaedam ex Cornelio Loos, seu callidio goudano. De Illustribus scriptoribus huius temporis.
- Bl. 92 r.—163 vs. Index scriptorum ecclesiasticorum a Johanne Trithemio conscriptorum.
- Bl. 164 r.—165 vs. Authores primi centenarij.
- Bl. 166 r.—166 vs. Blanco.
- Bl. 167 r.—178 r. Testificatio antiquissimorum auctorum affirmantium Petrum Romanae Ecclesiae fuisse episcopum et ab ea Ecclesia veritatem requirendam.
- Bl. 178 vs. blanco.
- Bl. 179 r. Ex Chronica ducum Brabant. Rarlandus.
- Bl. 179 vs.—182 vs. blanco.
- Bl. 183 r.—185 r. 5x Optato Afro..... ex tr. l quod una tantum sit Ecclesia.
- Bl. 185 vs.—190 vs. blanco.
- Bl. 191 r.—219 vs. Excerpta quaedam ex Jois Calvinii vita conscripta per Hieronimum Volkerum Medicum Lugdunensem.
- Bl. 220 r.—221 vs. blanco.
- Bl. 222 r.—300 r. Documenta ex prioribus temporibus Ecclesiae.
- Bl. 300 vs. blanco.
- Bl. 301 r.—306 Tabula.
- Bl. 306 vs.—308 vs. blanco.

Handschrift n. 219

LIBER APOLOGETICUS DESIDERII HERASMI ROTTERODAMI.

In Hieronymus Stridon. Opera Omnia. Uitgegeven door Erasmus bij Bas. Froben 1516, 9 dln. in 5 bnd. fol., een werk dat berust in de Goudse Librye (Cat. blz. 16) bevinden zich aan het einde van het 9e deel 31 blz. in handschrift. Mooi geregeld schrift, hoofdletters in rood en blauw.

Op het eind staat met inkt geschreven: *finitum anno domini XVc et XIX in translatione beati benedicti ad usum et librariam domus fratrum collationis in gouda*. Waarschijnlijk geschreven door een Reguliere kanunnik uit het klooster Steyn bij Gouda. Het werk be-

hoorde vroeger aan de Collatiebroeders, want vooraan staat met inkt geschreven: *Pertinet ad librariam domus fr(atru)m collationis s(an)c(t)i Pauli ap(osto)li in Gouda.*

1. Herasmus Cornelio Gaudano viro eruditissimo. (Begin) Gaudio, cepisti tandem.
 2. Liber apologeticus Desiderij herasmi Roterodami in quo refelluntur rationes inepte barbarorum contra poesim et literaturam secularem pugnantium.
- N. 1 is een schrijven van Erasmus aan Cornelius Aurelius (Goudanus, de Lopsen). Zie Allen no. 37.

Handschrift 1323.

ERASMIANA.

In perk. band 182 papieren bladen, waarvan genummerd 1—172, bevattende brieven van en aan Erasmus, verzen en brieven van en aan geleerde tijdgenoten, o.a. Willem Hermans en Cornelius Aurelius. Reguliere Kanunniken, Alardus van Amsterdam, alsook een gedeelte van het geschiedboek van Adrianus Barlandus. Het H.S. geschreven door twee verschillende personen, waarschijnlijk Reguliere Kanunniken van het klooster te Steyn bij Gouda. Het eerste gedeelte in sierlijk mooi schrift met rode initialen.

- Bl. 1 r. Cornelius (Aurelius, Goudanus) diui Augustini canonicus religioso patri Arnoldo Bostio Carmelite... Z. d.
- Bl. 2 vs. Guilmus (Hermans) Cornelio (Aurelius) suo... Ex urbe haerlem Xe nonas maias.
- Bl. 3 vs. Cornelius domino Guilmo nepoti suo... Ex domo Hieronimiana prope Leijden. Z. d.
- Bl. 5 vs. Carmen saphicum Jacobi Wimphelingi slestadiensis ad Robertum Gagninum Regis Franciae oratorem super repudiatione filie Regis Romanorum illicitis nuptijs filiae Ducis Britonum sponsae Regis Romanorum.
- Bl. 7. vs. Carmen in Italia conditum super eadem materia.
- Bl. 7. vs. Responsio Roberti Gagnini ad carmen saphicum Jacobi Wimpelini.
- Bl. 8. r. Erasmus magistro Enghelberto leydensi.
- Bl. 8. vs. Elegia Erasmi de collatione doloris et letitiae.

- Bl. 9. r. Elegia Erasmi de prepotente virtute cupidinis pharetrati.
- Bl. 10 r. Elegia Erasmi: querela doloris.
- Bl. 10 vs. Carmen Guielmi Hermannii agentis gratias preceptori suo Alexandro Hegio.....
- Bl. 17 r. Carmen saphicum ad magistrum Alexandrum ludi literarii in Daventria moderatorem (Guielmi).
- Bl. 17. vs. Erasmus Cornelio suo..... E cella nostra. 1489? Zie Allen 27A.
- Bl.18 vs. Guielmus domino Cornelio nepoti suo.
- Bl. 21 r. Guilms Cornelio suo.....
- Bl. 22 vs. Carmen buccolicum Erasmi (Uitgegeven: Leydis, Petrus Balenus 1538 Febr. in 8.—; Col. Hero Alopecius 1539 in 8.—; ook in Joannes Secundus Cymba Amoris 1540; A Hyma, The Youth of Erasmus 1930).
- Bl. 24 vs. Desiderio Erasmo Jacobus Wimphelingus..... Ex Argentonico prima Septembris anno M.Vc. IX.
- Bl. 25 r. Desiderius Erasmus Jacobo Wimphelingo..... Basillee ii Calendas Octobris 1514. Allen no. 305. ‘
- Bl. 32 r. Tetrastichon Erasmi ad Joannem Sapidum in discessu suo ab urbe Basilea.
- Bl. 32 r. Carmen fratris Cornelij Goudani, ironia in huius mundi amatores.
- Bl. 33 r. Cornelij Goudani, De improvisa morte et proposito melioris vitae ad Celsum..... Epitaphium Octavij Augusti..... De Alexandro magno. Aeneas Silvius de seipso..... De indigna promotione Asinorum... In Commendatione seu laudem domini Hadriani Cardinalis Derusensis Pontificis electi..... Ad Carolum Augustum..... Ad eundem..... Ad Adrianum pontificem.
- Bl. 35 r. Versus Allardi Amstelredami in opusculum Adriani cardinalis Dertusensis de reddenda ratione coram summo et justo iudice Deo.
- Bl. 36 vs. Joannes Murmellij ruremundani carmen saphicum ad studiosam juventutem.
- Bl. 37 vs. Carmen Petri Nannonis paraneticum ad studiosos adulescentes ut Goudam adeant.....
- Bl. 40 r. Doctissimo viro domino Ioanni Borsalo Veriensi decano Adrianus Barlandus..... Lovanij praecidanijs ferijs trium magorum.

- Bl. 41 r. Generosis adolescentibus Georgio Egmondano et Maximiliano Yselsteino cognatis Adrianus Barlandus salutem dicit.
- Bl. 42 r. Epithome de omnibus Hollandiae principibus per magistrum Adrianum Barlandum.
- Bl. 59 r. Carmen alchaicum Coriambicum constants spondeo tribus coriambis et pirrchieo: conditum a dno Guielmo Hermano goudano in laudem ducis burgondiorum Philippi iuuenis illustrissimi quum ditioni hollandiae inauguraretur.
- Bl. 60 r. Ad illustrissimum Caesarem Maximilianum; versus domini Cornelij Goudae canonici regularis.
- Bl. 61 r. Collecta quaedam ex magno Epistolari Erasmi impresso Basileae in officina Frobeniana Anno 1538. Et precique loca quaedam in quibus profitetur Erasmus se semper stetisse in parte catholica, ecclesiamque Romana agnoscere pro Apostolica Ecclesia Pontificemque Romanum esse Vicarium Christi. (fol. 81, 82, 76, 77).
- Bl. 61 r. Erasmus... Guielmo Gaudano. Parisiis postridie Idibus Decembris anno 1498 (Libro Epist. 4) Allen n. 83.
- Bl. 63 r. Adhortatoria Epistola ad eundem z. d. (IV, fol. 208).
- Bl. 66 r. Erasmus... ad Andream Ammonium (z. d. Lib. Epist. 8).
- Bl. 66 vs. Erasmus... Martino Luthero. Basileae undecimo die Aprilis anno 1526 (Lib. Epist. 21 fol. 790) Allen n. 1688.
- Bl. 68 r. Erasmus... Francisco Molineo. Basileae decimo septimo Calen. Junii anno 1526 (Lib. Epist. 221) Allen n. 1711.
- Bl. 69 r. Ex Epistolari Erasmi ad Eckium z. d. (fol. 99) Allen n. 844.
- Bl. 69 vs. Erasmus Batto suo (Lib. 8 fol. 308, 720) Allen n. 139.
- Bl. 71 vs. Erasmus... ad Annam Bersalam z. d. (fol. 343 Lib. IX).
- Bl. 72 r. Erasmus Antonio Bergis Abbati Bertini (Lib. X fol. 346).
- Bl. 75 vs. Erasmus Thomae Cardinali z. d. (Lib. II, Epist. xvj).
- Bl. 76 vs. Erasmus ad Laurentium Campegium z. d. (Lib. XIV fol. 449) Allen n. 1167.
- Bl. 77 r. Erasmus Leoni decimo (Lib. XIV fol. 452).
- Bl. 77 vs. Erasmus N. Viro prepotenti z. d. (Lib. XIV, fol. 457).
- Bl. 78 r. Erasmus Nicolao Montensi decano (Lib. XVIII, fol. 571).
- Bl. 78 vs. Erasmus ad Adrianum sextum (Lib. XVIII fol. 579 en 580).
- Bl. 80 vs. Erasmus ad Ludovicum Berum z. d. (Lib. XIX fol. 630).

- Bl. 81 vs. Erasmus ad ducem Saxoniae z. d. (Lib. XIX fol. 631).
 Bl. 82 r. Erasmus ad Conradum Pellicanum (Lib. XIX fol. 676).
 Bl. 84 r. Erasmus ad Joannem Glapionem z. d. (Lib. XIX fol. 688)
 Allen n. 1275.
 Bl. 84 vs. Erasmus ad quendam monachum (Lib. XX fol. 715).
 Bl. 85 vs. Erasmus ad Lambertum Gravium (Lib. XXIV, fol. 919).
 Bl. 108 vs. Lambertus Grunnius procurat Erasmo indultum apostolicum (Datum Romae (Lib. XXIV fol. 929) Allen n. 447).
 Bl. 109 r. Erasmus Theologo cuidam. Anno 1515 (Lib. 5 fol. 236).
 Bl. 109 vs. Erasmus ad Christophorum Nesium (Lib. XXV fol. 988).
 Bl. 112 r. Erasmus ad Carolum Vtenhovium (Lib. XXVII, fol. 1065).
 Bl. 113 vs. Erasmus ad ducem Brabantiae. Basilee pridie Idus Octbr 1527 (Lib. XX fol. 712).
 Bl. 117 vs. Erasmus ad Joannem Sacchum (Lib. XXII fol. 848).
 Bl. 128 r. Erasmus ad Martinum Lipsium. Basileae Nonis Septembris 1528 (Lib. XXII, fol. 858) Allen n. 2045.
 Bl. 138 vs. Erasmus Narco Laurino (Lib. III, fol. 136).
 Bl. 139 vs. Germanus Brictius maxime extollit Erasmus, Parisiis 8 Idus Aprilis 1516 (Lib. IV, fol. 194) Allen n. 569.
 Bl. 143 vs. Erasmus Christiano Lubecensi. Lutetiae 1499 (Lib. X fol. 349).
 Bl. 145 r. Erasmus ad Jodocum Jonam. Ex rure Anderlaco Idus Junij 1519 (Lib. XV, fol. 480).
 Bl. 157 r. Erasmus ad Paulum Volsium abbatem (Lib. XVIII fol. 593).
 Bl. 158 vs. Erasmus ad Jacobum Tutorem (Lib. IX, fol. 330).
 Bl. 159 r. Erasmus Jodoco Ganerio (Lib. XXIII fol. 867).
 Bl. 162 r. Erasmus ad Jacobum Sadoletum (Lib. XXV, fol. 983).
 Bl. 167 r. Erasmus Petro et Christophoro Nesiis fratribus (Lib. XXVII fol. 1088).
 Bl. 171 r. Erasmus ad Bartholomeum Latomum, Basileae 24 die Augusti 1535 (Lib. XXVII, fol. 2098).
 Bl. 173 r. Erasmus ad Beatum Rhenanum. Lovanij 1518 (Lib. V fol. 228) Allen n. 867.

Handschrift n. 1324.

ERASMIANA.

In perk. band 162 papieren bladen, mooi geregeld schrift, hoofdletters rood; vóór en achter een perk. blad met oud Latijns schrift. Waarschijnlijk is het H.S. geschreven door een Regulier kanunnik van het klooster te Steyn.

Erasmus Roterodamus lectori. Basileae postridie Idus Jan. Anno 1522.

Ex capite VIJ Mathei.

Erasmus Saxoniae ducibus Frederico... ejusque patrueli Georgio. Antwerpiae Nonis Junijs Anno 1517. Allen n. 586.

Erasmus parti Domino Thomae Ruthallo episcopo Dimelmensi..... Basileae Nonis Marcij Anno 1515. Allen n. 325.

Erasmus Petro Barbirio..... Brugis Idibus Augustis anno 1521. Allen n. 1225.

Erasmus candido lectori z. d.

Joannes Frobenius typographus lectori candido.

Cai Suetonij tranquilli vita.

Oratio Heliogabali Romanorum imperatoris effeminati et libidinosi.....

Erasmus beato Rhenano Slestadiensi Lovanij 6 Kal. Junias.

Erasmus domino Gabrieli Ofhusio Gartusiensi. Ex Anderlaco pridie Idus Octobris (1520) Allen n. 1240.

Reinerus Snoy studioso lectori. Goudae ex officina chalcographica.

Martinus Dorpius Erasmo. Lovanij. Allen n. 304.

Joannis Baptistae Egnatij Veneti prefatio in Romanorum principum vitas.

Adrianus Sextus papa Erasmo. Romae 1522 die prima Decembris. Allen n. 1324.

Erasmus Jodoco Gavero. Basileae calendas marcij anno 1524. Allen n. 1347.

Erasmus domino Melchiori Viandalo. Basileae quinto calendas Marcias 1524. Allen n. 1428.

Ex opusculo Erasmi de modo confessionis: cui titulus est exomologesis.

(Exomologesis is gedrukt in Jo. Frobenius, Bas. 1524; H. Alo-

- pecius, Col. z. j.; ook in Catechismus id est symboli Apostolorum 1551; Opera omnia 1540 tom. V; 1703—1706 tom. V.
- Ex libello Erasmi de componendis epistolis (Over de verschillende uitgaven van het werkje: De conscribendis epistolis libellus zie: *Overzicht van de werken en uitgaven van Ds. Erasmus aanwezig in de Bibl. der gem. Rotterdam* (Rotterdam 1936) blz. 14 en 15.
- Oratio Angeli Politiani pro civitate Florentina ad Alphonsum Sicilie Regem z. d.
- Oratio Politiani ad eunden regem pro Florentinis.
- Ex Herodiani historia.
- Carmen Lambicum dimetrum Petri Criniti ad anitum: de laude virtutis etc.
- Carmen saphicum Angeli Politiani: ad papam Innocentium octavum. Bernardo Bembo oratori Veneto.
- Hermolai barbari in paphrasim themistij peripatetici prefatio ad Sixtum IIIJ pontificem. Venetijs.
- Hermolai barbari in castigationes plurimas ad Alexandrum sextum pontificem maximum praefatio. Romae octavo cal. Sept. 1522.
- Praefatio Hermolai barbari quum aristotelis libros adolescentibus esset praelecturus.
- Erasmus Joanni Vlattenno, praeposito ecclesiae Craneburgensi. Basileae anno 1523. Allen n. 1390.
- Marci Anthonij Sabellici proemium in paphrasin Suetonij de vita Xij Caesarum.
- Responsio Erasmi ad Joannis Coleti litteras, Oxoniae. 1499. Zie Allen 111.
- Disputaciunculam de pavore tristitia et tedio Domini Iesu imminente passione bis edidit Erasmus/Oxoniae (Zie: *Overzicht* blz. 19).

Handschrift n. 959.

BRIEVEN AAN LETHMATIUS GOUDANUS enz.

Origineel.

- I. Martinus Dorpius aan H. Laetmatius z. j. (Hierbij gedrukte Theses van Laetmatius.)
- II. Viglius Zuichemius aan H. Laetmatius. Brussel 15 Juli 1553.

- III. Florentius Junius aan H. Laetmatius, Aureliae 1546, ipsis Nonis Febr.
- IV. Jo Fischer aan H. Laetmatius. z. p. en j. 8 blz.
- V. Florentius Junius aan H. Laetmatius, Parisiis 1546, 23 Aug., 4 blz.
- VI. Viglius Zuichemius aan H. Laetmatius, Brussel 14 Juni 1553, 1 blz.
- VII. Jo Oporinus aan H. Laetmatius, 1551, 2 blz.
- VIII. a. Albert Pigghius aan H. Laetmatius, 12 Aug. 1525, 2 blz.
b. Albert Pigghius aan H. Laetmatius, Romae 9 Nov. 1526, 1 blz.

Copie brieven.

- a. Erasmus aan H. Laetmatius, Basilea 15 Kal. Majij 1523.
- b. Martinus Dorpius aan H. Laetmatius z. j.
- c. Erasmus aan H. Laetmatius, Basileae IX Kal. Martij 1522.
- d. Florentius Junius aan H. Laetmatius, Aureliae 1546 Nonis Febr.
- e. Albertus Pigghius aan H. Laetmatius 12 Aug. 1525.
- f. Albertus Pigghius aan H. Laetmatius, Romae Nona Nov. 1526.

X. Copiebrief

Florentius Junius aan H. Laetmatius, Parisiis 1546.

XI. a. Levensbijzonderheden van H. Laetmatius.

b. Copiebrieven

- 1. Viglius Zuichemius aan H. Laetmatius Bruxellis 15 Juli 1553.
- 2. Viglius Zuichemius aan H. Laetmatius Bruxellis 14 Juni 1553.
- 3. Joannes Oporini aan H. Laetmatius, Francfurdiae 1551.
- 4. Joannes Fischer aan H. Laetmatius z. j.
- 5. Een preek (latijn) op Dom. VI post Pascha.

XII. Notitae de Florentio Junio.

De brieven van Dorpius, Erasmi, Fischer, Junii, Oporini, Pigghius en van Viglius Zuichemius zijn afgedrukt in: Th. J. ab Almelooven, Amoenitt. Theologico Philol. p. 62—93.

De brieven van Erasmus zijn gedrukt in Allen, n. 1345 en 1359.

NAMEN EN WAPENEN
VAN RADEN EN VROEDSCHAPPEN DER STAD GOUDA

Gebonden in bruin lederen band, op de rug met gouden letters: Raden van Gouda. 5 ongenummerde bladen, vervolgens bladen genummerd 2—46; daarna 41 bladen blanco en 6 bladen register en 2 bl. blanco.

Op bl. 2 vs. met inkt geschreven:

Hier siet men Teken en van eer, van lof, van stam
Een merk van d'achtbaarheid, die vanden Ouderen quam
Dit wek den nasaat om den voorsaet na te treden
De waerdigst adeldom syn deugdelyke seden.

(door) E. van den Hoof

anno 1666.

Bl. 3 r. Namen en Wapenen der Edele Achtbaare Heeren Raaden en Vroedschappen der Stad Gouda zedert den Jaare 1618 Tot om ter vervolgt.

Hieronder wapen van Gouda.

Verder 139 bijna alle gekleurde wapenen met aantekeningen. Achter: Register der Familie Wapenen die in dit werk begrepen syn.

GETIJDENBOEK.

Perkament, begin 15e eeuw, 106 blz. (12,5 x 9 c.M.), ongepagineerd, moderne potloodpaginering.

BAND: perkament. Vóór- en achteraan 3 papieren schutbl., waarvan telkens een tegen de band geplakt is. Aan de kalender ontbreken de maanden Januari, Februari en December. Achter bl. 35 is een blad weggevallen. Bl. 65 r. is verkeerd gebonden en moet volgen achter bl. 79 vs.

SCHRIFT: regelmatig schrift, 16 regels op ieder bl.; rode opschriften. De hoofdletters in blauw of goud, grotere hoofdletters is goud, blauw en purper. Ieder blad heeft boven, beneden en op zijde een gouden staf met bloemranken in goud,

blauw, groen en purper. Op bl. 11 r.—20 r.—29—34—41—44—50—60—72—81 letter D. blauw op gouden grond (3 x 3½ c.M.). Op bl. 50 r. grote letter C (3 x 3½ c.M.). In letter D bl. 11, 20, en in letter C bl. 50 is een beeld getekend in rose costume.

Op. bl. 11 r.—11 vs.—19 r.—20 r.—20 vs.—29 r.—30 r.—30 vs.—33 vs.—34 r.—34 vs.—36 vs.—37 r.—37 vs.—41 r.—41 vs.—44 r.—44 vs.—59 r.—59 vs.—71 vs.—72 vindt men onder aan de bladzijde en op zijde fijn getekende engelenfiguren alsook staande figuren in goud, rose, blauw, purper.

Op bl. 39 vs.—40 r.—43 vs.—58 vs.—59 r.—68 vs.—70 r.—70 vs.—71 r.—80 r.—98 vs.—99 r. staan gebeden in het latijn met andere, onduidelijke hand met inkt geschreven.

Op bl. 64 vs. het volgend gebed in het hollands: almechtigh bermhertige god die my gescapen heves na dy seluen ende om mynen zulle mensche geworden bist ende den bitteren doot om minen zulle geleeden hebste ontfermt u over my arme sondige..... doir u grondelose bermherticheit.

Op bl. 99 vs. een gedeelte van Credo in Deum in zwaarder schrift.

Op bl. 100 r.—106 vs. genealogische aantekeningen omtrent de familie Sevenbergen. De oudste aantekening is van 1472 — ix dach van oestmaent, de jongste van 1621 — Nov. 17.

Op bl. 105 r. met andere hand in inkt geschreven:

Effigiem Christi cum transis semper honora

non tamen effigiem sed quem designat adora

De Beeltenis C(hristi) als ghy voorbygaet alltijt eere

maer niet de verbeeldingh, als dien die het verbeelt, aanbid

J. Nelschede.

MINIATUREN. Op bl. 10 vs.—20 vs.—28 vs.—32 vs.—36 vs.—40 vs.—49 vs.—54 vs.—59 vs.—71 vs.—80 vs. prachtige fijn getekende gekleurde voorstellingen uit het leven van Christus, de figuren met expressieve gelaatstrekken.

bl. 10 (wat beschadigd) Christus verdrijft de wisselaars uit den tempel.

bl. 20 Christus geblinddoekt voor den hogepriester Annas.

- bl. 28. Christus voor Pilatus.
- bl. 32. Christus aan de geeselkolom.
- bl. 36. Christus zijn kruis dragend.
- bl. 40. Christus hangend aan het kruis, ter zijde Maria en de H. Joannes.
- bl. 49. Graflegging van Christus.
- bl. 54. Nederdaling van den H. Geest.
- bl. 59. Kroning van Christus met doornen.
- bl. 71. Hemelvaart van Christus.
- bl. 80. Dood van Maria.

INHOUD. bl. 1 r.—9 vs. Kalender van bisdom Utrecht.

bl. 10 r. blanco.

bl. 11 r.—53 vs. Getijden van Maria (3 lessen).

bl. 54 blanco.

bl. 55 r.—58 vs. Kleine getijden van den H. Geest.

bl. 60 r.—54 vs. Getijden van het H. Kruis.

bl. 65 vs.—69 vs. Litanie van alle Heiligen.

bl. 72 r.—79 vs. Zeven boetspalmen.

bl. 81 r.—98 vs. Vigilie voor de overledenen.

bl. 99 vs. Symbolum der Apostelen (gedeeltelijk).

Herkomst: onbekend.

Gouda, Gem. Museum n. 60.012.

Handschrift n. 104a

BIBLIA LATINA 1485.

Handschrift in moderne bruin lederen band, op de rug met gouden letters: Biblia Latina MS. Gouda 1485, bevat 366 papieren bladen (21 x 14 c.M.) benevens vóór en achter twee bladen oud-hollands papier; regelmatig, maar zeer klein schrift met bleke inkt, twee kolommen, opschriften en rubrieken rood, hoofdletters rood en blauw.

Is geschreven tussen 20 October 1484 en 31 Mei 1485 door frater Cornelius Ambrosius te Gouda, waarschijnlijk een Reguliere kanunnik van het klooster te Steyn, zoals blijkt uit hetgeen met rode inkt geschreven staat op bl. 366 r.: Explicit liber apocalipsis beati

iohannis apostoli et consequenter vetus et novum testamentum completum et finitum anno domini millesimo quadringentesimo octogesimo quinto ultimo die mensis may ac inceptum die vicesima mensis octobris per fratrem Cornelium Ambrosij de Gouda.

Hieronder staat met rode inkt getekend: het wapen van Gouda en een ander wapenschild waarin een ster met een hakenkruis. Ook op andere plaatsen in het handschrift staat onder aan de bladzijde hetzelfde merk met rode inkt getekend. Hieronder met een latere hand geschreven: hec biblia manuscripta mihi dono data, Suybert Melis 18 May 1629.

Op bl. I vs. is een strookje papier geplakt waarop gedrukt: Biblia latina M.S. on Paper: Finitum A.D. 1485 ultima die Mensis may... per fratrem Cornelium Ambrosius de Gouda.

Bl. 1—366 r. De boeken van het Oud en Nieuw Testament met Prologen van Sint Hieronymus.

Bl. 366 vs. Incipiunt capitula uniuscuiusque libri veteris ac novi testamenti. (Aan het einde): Sempèr Deo gratias.

INHOUD.

1. Heinrich Suso, Dat Orloy der ewigher wysheit.
2. Uitlegging der psalmen.
3. Martyrologium enz.
4. Bijbel met brieven en inleiding van St. Hieronymus.
5. a. Bijbel, eerste gedeelte.
b. Bijbel, tweede gedeelte.
6. Stichting — privilegie en Renteboek van het St. Margrieten Convent.
7. Joannes de S. Laurencio, Postillae Evangeliorum Dominicalium.
8. Regel van Sint Clara.
9. Testament en Zegen van Sint Clara.
10. Stukken betreffende de Broeders des Gemeenen Levens te Gouda.
11. De Missen welke de Collatiebroeders verplicht zijn te lezen.
12. Stukken betreffende het Collatiehuis.
13. Renteboek van de Heilige Geest stichting.
14. Fundatieboek van de Heilige Geeststichting te Gouda.
15. Stichting en inkomsten der St. Jerusalemskapel.
16. Canones Apostolorum per Clementem enz.
17. Varia excerpta.
18. Liber apologeticus Desiderii Herasmi Roterodami.
19. Erasmiana.
20. Erasmiana.
21. Brieven aan Letmatius Goudanus enz.
22. Namen en Wapenen van Raden en Vroedschappen der Stad Gouda.
23. Getijdenboek.
24. Biblia latina. 1485.

DRUK. VERZIJL - GOUDA